

СЕКЦІЯ 10
СТАТИСТИКА

УДК 338.48:31

Милашко О.Г.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики
Одеського національного економічного університету

ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ КОЛЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ
РОЗМІЩУВАННЯ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІEVALUATION OF CONDITION AND DEVELOPMENT
OF COLLECTIVE ACCOMMODATION FACILITIES OF ODESSA REGION

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються питання, пов'язані з особливостями статистичного дослідження колективних засобів розміщування. Визначено основні тенденції у характеристиках готелів, аналогічних засобів розміщування, спеціалізованих засобів розміщування Одеської області. Досліджено динаміку коефіцієнта використання місткості. Отримано характеристики концентрації приїжджих у різних типах колективних засобів розміщування. Проаналізовано інтенсивність розвитку показників діяльності дитячих закладів оздоровлення.

Ключові слова: засоби розміщування, статистичне дослідження, готелі, спеціалізовані засоби розміщування, дитячі заклади оздоровлення.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы, связанные с особенностями статистического исследования коллективных средств размещения. Определены основные тенденции в характеристиках гостиниц, аналогичных средств размещения, специализированных средств размещения Одесской области. Исследована динамика коэффициента использования вместимости. Получены характеристики концентрации приезжих в различных типах коллективных средств размещения. Проанализирована интенсивность развития показателей деятельности детских заведений оздоровления.

Ключевые слова: средства размещения, статистическое исследование, гостиницы, специализированные средства размещения, детские заведения оздоровления.

ANNOTATION

The article deals with issues related to the features of statistical research of collective accommodation facilities. Main trends in characteristics of hotels, similar accommodation facilities and specialized accommodation facilities of Odessa region are defined. Dynamics of capacity utilization factor was investigated. Indicators of concentration of visitors in different types of collective accommodation facilities were obtained. Intensity of development of performance indicators of children's health institutions was investigated.

Keywords: accommodation facilities, statistical research, hotels, specialized accommodation facilities, children's health institutions.

Постановка проблеми. Колективні засоби розміщування (КЗР) – один з основних елементів інфраструктури туризму. Рівень туристопотоку в регіон багато в чому залежить від достатньої кількості КЗР, різноманітності їхніх послуг, обміркованих цін. Тому виникає необхідність отримання комплексної інформації про

кількість, структуру, стан КЗР для подальшого розроблення на її основі системи заходів, спрямованих на забезпечення потенційних відвідувачів регіону якісними послугами щодо їх розміщування. Одним з інструментів одержання такої інформації є статистичний аналіз. Він дає змогу об'єктивно оцінити стан колективних засобів розміщування та виявити закономірності їхнього розвитку.

Для Одеської області, для якої туризм є одним із значущих напрямів розвитку економіки та залучення в регіон фінансових ресурсів, статистичний аналіз колективних засобів розміщування є важливою частиною комплексного оцінювання внеску туризму в валову додану вартість регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічним підґрунтям здійснення статистичного аналізу у сфері туризму і, зокрема, у сфері колективних засобів розміщування відвідувачів є Міжнародні рекомендації зі статистики туризму 2008 року [1].

Теоретичними питаннями розроблення статистичного інструментарію для дослідження соціально-економічних явищ і процесів займаються видатні вітчизняні та зарубіжні статистики, такі як Р. Моторин, Е. Чекотовський [2], А. Єріна, З. Пальян [3], О. Янковий [4]. Значний внесок у розроблення питань статистичного дослідження туристичної сфери зробили такі вчені, як І. Калачова [5], Н. Кузнецова, С. Нездоймінов [6] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри велику кількість публікацій побудова нових та модернізація наявних КЗР, у тому числі готелів, хостелів, санаторіїв, будинків відпочинку тощо, потребує нових досліджень, виявлення закономірностей їхнього стану та розвитку, виявлення місця колективних засобів розміщення Одеської області в інфраструктурі розміщення загалом по Україні.

Мета статті полягає в дослідженні стану колективних засобів розміщування Одеської

області, динаміки кількості готелів та аналогічних засобів розміщування, інтенсивності розвитку місткості, кількості обслугованих приїжджих, у тому числі в спеціалізованих засобах розміщування, а також стану та розвитку дитячих оздоровчих закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до міжнародних стандартів колективні засоби розміщування включають готелі та аналогічні засоби розміщування, з одного боку, та спеціалізовані засоби розміщування – з іншого. В Україні Наказом Державної служби статистики від 31 грудня 2015 року затверджено «Методологічні положення зі статистики туризму», які містять основні поняття і терміни зі статистики колективних засобів розміщування [7].

Статистичні методи, що стосуються саме аналізу засобів розміщування відвідувачів, були описані автором та знайшли практичне втілення під час здійснення дослідження колективних засобів розміщення в Україні [8].

Для здійснення статистичного аналізу стосовно Одеської області використано відповідні статистичні щорічники, зокрема [9].

У табл. 1 представлені дані щодо основних характеристик колективних засобів розміщування Одеської області.

Розраховано структуру КЗР за їхніми типами та за кількістю розміщених (табл. 2).

Дані табл. 2 свідчать, що в Одеській області в 2016 році питома вага готелів та аналогічних засобів розміщування в загальній кількості КЗР становить 39,8%, а спеціалізованих засобів розміщування – 60,2%. Водночас частка розміщених у готелях перевищує частку розміщених у спеціалізованих засобах розміщення на 8,5 в. п. Отже, в Одеській області відвідувачі локалізуються саме в готелях та аналогічних засобах розміщування (коефіцієнт локалізації становить 1,4).

Ця закономірність ще більшою мірою розповсюджується на розміщених у КЗР іноземців.

71% іноземних відвідувачів у їх загальній кількості обирають готелі та аналогічні засоби для свого тимчасового проживання.

Готелі та аналогічні засоби розміщування – це найбільша узагальнена група КЗР. Вона включає такі підгрупи, як готелі, мотелі, хостели, кемпінги, агроготелі, гуртожитки для приїжджих, туристські бази, гірські притулки, студентські літні табори та інші місця для тимчасового розміщування. В Одеській області сьогодні статистичним спостереженням охоплені лише готелі, хостели, гуртожитки для приїжджих та інші місця для тимчасового проживання.

У табл. 3 наведена інформація щодо структури готелів та аналогічних засобів розміщування за різними ознаками (частка розподілу за кількістю засобів – d_j , частка розподілу за кількістю розміщених – D_j).

Поглибимо аналіз розрахунком коефіцієнту концентрації розміщених у різних типах засобів розміщування, який обчислюється за формулою:

$$K = \frac{1}{2} \sum |d_j - D_j|.$$

У результаті розрахунків отримано коефіцієнт концентрації, який дорівнює 0,674. Такий результат свідчить про середній рівень концентрації розміщених у різних засобах (або про середній ступінь нерівномірності розподілу) розміщування в Одеській області в 2016 році.

Коефіцієнти локалізації (їх значення представлені в останній графі табл. 3) дають можливість стверджувати, що в Одеській області саме в готелях спостерігається найвища концентрація розміщених.

Другий складник колективних засобів розміщування – спеціалізовані засоби розміщування – характеризуються тим, що крім послуг щодо розміщування вони надають інші види послуг, наприклад медичного, соціального, рекреаційного характеру тощо.

В Одеській області в 2016 році статистичну звітність розробляв та надавав у статистичні органи 351 спеціалізований засіб розміщування.

Таблиця 1

Основні показники КЗР Одеської області в 2016 р.

Тип КЗР	Усього, одиниць	Кількість місць (ліжок), одиниць	Кількість розміщених, осіб	
			усього	у тому числі іноземці
Готелі та аналогічні засоби розміщування	232	12096	278227	54132
Спеціалізовані засоби розміщування	351	44620	236337	22119
Усього	583	56716	514564	76251

Джерело: складено автором за [9]

Таблиця 2

Структура КЗР та кількості розміщених у них в Одеській області в 2016 р.

Тип КЗР	Кількість КЗР, %	Кількість розміщених, %	
		усього	у тому числі іноземці
Готелі та аналогічні засоби розміщування	39,8	54,1	71,0
Спеціалізовані засоби розміщування	60,2	45,9	29,0
Усього	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано автором за [9]

Таблиця 3
Розподіл готелів та аналогічних засобів розміщування Одеської області в 2016 р.
за кількістю засобів та за кількістю розміщених

Тип готелів та аналогічних засобів розміщування	Кількість засобів, % d_j	Кількість розміщених, % D_j	Модуль відхилень часток $\frac{1}{100} \cdot d_j - D_j $	$\frac{D_j}{d_j}$
Готелі	61,6	79,0	0,174	1,282
Хостели	2,2	0,8	1,014	0,364
Гуртожитки для приїжджих	2,6	2,5	0,001	0,962
Інші місця для тимчасового проживання	33,6	17,7	0,159	0,527
Усього	100,0	100,0	1,348	-

Джерело: розраховано автором за [2]

Таблиця 4
Розподіл санаторно-курортних і оздоровчих закладів Одеської області в 2016 році за їх типами

Тип закладів	У % до підсумку		Модуль відхилень часток $\frac{1}{100} \cdot d_j - D_j $	$\frac{D_j}{d_j}$
	Кількість закладів d_j	Кількість оздоровлених D_j		
Санаторії та пансіонати з лікуванням	8,0	33,3	0,253	4,163
Санаторії-профілакторії та будинки і пансіонати відпочинку	2,6	5,9	0,033	2,269
Бази та інші заклади відпочинку	89,4	60,8	0,286	0,680
Усього	100,0	100,0	0,572	-

Джерело: розраховано автором за [2]

Таблиця 5
Динаміка кількості колективних засобів розміщування та обслугованих у них приїжджих в Одеській області

Рік	Кількість готелів та аналогічних засобів розміщування, одиниць	Обслуговано приїжджих, тис.	Кількість санаторно-курортних і оздоровчих закладів, одиниць	Кількість оздоровлених, тис.
2000	96	243	338	214
2005	79	290	368	269
2010	81	207	425	267
2014	235	181	394	209
2015	250	240	397	231
2016	232	278	351	236

Джерело: розраховано автором за [2]

У табл. 4 висвітлена інформація щодо кількості та структури підтипів спеціалізованих засобів розміщення, представлених в Одеській області, в 2016 році.

Інформація, що представлена в табл. 4, дає можливість розрахувати коефіцієнт концентрації оздоровлених осіб в окремих санаторно-курортних і оздоровчих закладах Одеської області. $K = 0,286$, отже, концентрація досить невисока. Розраховані коефіцієнти локалізації демонструють, що оздоровлені концентрувалися насамперед у санаторіях та пансіонатах із лікуванням. Багаточисельні бази відпочинку були менш завантажені.

Як змінювалася кількість колективних засобів розміщування Одеської області та кількість обслугованих чи оздоровлених осіб, демонструють дані табл. 5.

Отже, за даними табл. 5 можна дійти висновку, що за період 2001–2010 рр. в Одеській області кількість готелів та аналогічних засобів розміщування поступово знижувалася (на 1,7% у середньому щорічно). Одночасно і кількість обслугованих у них приїжджих знижувалася в середньому за рік на 1,6% (2005 рік став винятком). У той же період тенденції зміни кількості санаторно-курортних закладів і оздоровлених у них осіб протилежні, бо демонструють позитивну динаміку. В середньому щорічно за перше десятиріччя періоду, що розглядається в таблиці, кількість санаторно-курортних і оздоровчих закладів збільшувалася на 2,3%, а кількість оздоровлених у них осіб – на 2,2%. Отже, в 2001–2010 рр., попри зниження попиту на послуги готелів та аналогічних засобів розміщування, попит на

послуги санаторно-курортних закладів Одеської області зростає.

Дані за 2014 р. свідчать про суттєві зміни у рівнях майже всіх представлених характеристик колективних засобів розміщування. Так, кількість готелів та аналогічних засобів розміщування збільшилася в 2014 р. порівняно з 2010 р. майже в 3 рази. Протилежна тенденція спостерігається стосовно кількості обслугованих у них приїжджених (зменшення на 12,7%). Це пояснюється насамперед політичною ситуацією в Україні і, по-друге, зміною сукупності закладів, що спостерігаються, внаслідок введення в 2011 р. нової форми статистичної звітності з коригуванням деяких показників та методів їх розрахунків.

Кількість санаторно-курортних і оздоровчих закладів в Одеській області за 2011–2014 рр. зменшилася на 31 одиницю. Відповідно за цей період на 58 тис. осіб зменшилася і кількість оздоровлених.

Останні роки аналізованого періоду, попри складні політичні умови в країні, характеризуються позитивними змінами майже всіх характеристик діяльності колективних засобів розміщування Одеської області, що розглянуті в табл. 6. Так, кількість обслугованих у готелях та аналогічних засобах розміщування за два останні роки збільшилася на 53,6%, а кількість оздоровлених у санаторно-курортних закладах області збільшилася на 12,9%. Проте найкращих рівнів приїжджених на відпочинок та оздоровлення в Одеську область початку 2000-х років досягти поки що не вдалося.

Таблиця 6

Рік	2000	2005	2010	2014	2015	2016
Місткість	0,31	0,39	0,17	0,12	0,16	0,15

Джерело: складено автором за [2]

Єдиною характеристикою діяльності колективних засобів розміщування, яка впевнено демонструє значне перевищення порівняно з 2001–2010 рр., є кількість готелів та аналогічних засобів розміщування. В області дійсно останніми роками будуються готелі, готелі та інші місця для тимчасового розміщування. Переважна частина таких закладів розташована в м. Одеса (65,5% загальної їх кількості). У багатьох населених пунктах Одеської області в кращому разі лише 1–2 заклади. Винятком є м. Білгород-Дністровський (12 готелів та аналогічних засобів розміщування) та Овідіопольський район (24 засоби). Туристів, які відвідують ці регіони та користуються послугами місцевих готелів, приваблює Дністровський лиман, можливість відпочинку, риболовства на його берегах.

Жодного готелю немає в містах Біляєвка, Теплодар, а також в таких районах області, як Балтський, Ізмаїльський, Кодимський, Подільський, Окнянський, Миколаївський тощо.

Проте рекреаційний потенціал, природні ресурси, кліматичні умови всієї Одеської

області мають приваблювати туристів. Відбудова туристичної інфраструктури, починаючи від доріг, закладів харчування і, безумовно, колективних засобів розміщування, сприятиме розвитку економіки та залученню фінансових ресурсів.

У таблиці 6 представлено коефіцієнти використання місткості готелів та аналогічних засобів розміщування в м. Одеса.

Дані табл. 6 демонструють, що завантаження готелів останніми роками, на жаль, не відновилося і не досягло рівнів початку 2000-х рр. У 2014 році спостерігався значний спад: готелі та аналогічні засоби розміщування м. Одеси використовувалися лише на 12%. Ситуація в 2016 р. трохи поліпшилася: засоби використовувалися на 16 %.

Одеса – морське місто. Корисні властивості морського клімату завжди сприяли оздоровленню та відпочинку дітей. Статистичні органи збирають та публікують інформацію щодо кількості дитячих закладів оздоровлення та кількості дітей, які в цих закладах перебували. У табл. 7 представлено динаміку темпів зростання відповідних показників.

Таблиця 7

Динаміка темпів зростання показників діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Одеської області (2010 р. =1)

Рік	Темпи зростання	
	Кількості закладів	Кількості дітей, які перебували у закладах
2010	1,000	1,000
2014	0,929	1,084
2015	0,639	0,855
2016	0,529	0,790

Джерело: розраховано автором за [2]

Результати розрахунків, представлені в табл. 7, свідчать про значне падіння порівняно з 2010 р. і кількості дитячих закладів оздоровлення (більшою мірою), і кількості дітей, які в них перебували (меншою мірою). Так, у 2016 р. порівняно з 2010 р. кількість відповідних закладів області скоротилася на 47,1%, а кількість оздоровлених дітей – на 21%. Такий стан речей є безумовно неприпустимим. Сфера дитячого відпочинку й оздоровлення потребує уваги і з боку центральних, і з боку місцевих органів влади, і з боку приватного бізнесу.

Висновки. Статистичне дослідження колективних засобів розміщування області висвітлює сучасний стан, інтенсивність розвитку основних його структурних елементів, основні закономірності, що склалися в системі КЗР.

Проведене дослідження продемонструвало, що в Одеській області в структурі КЗР основну частину становлять спеціалізовані засоби розміщування (60,2%), але при цьому їхніми послугами користується менша частина загальної кількості приїжджених (45,9%). Більшість гостей

області зупиняється в готелях та аналогічних засобах розміщування, віддаючи перевагу саме готелям. Бази та інші заклади відпочинку у пріоритеті в осіб, які приїжджають в Одеську область на оздоровлення та відпочинок.

Важливим напрямом аналізу є дослідження інтенсивності розвитку окремих характеристик КЗР. В останні два роки суттєво збільшилася як кількість обслугованих приїжджених у готелях, так і кількість оздоровлених у системі санаторно-курортних закладів Одеської області. Проте якщо кількість готелів і аналогічних засобів у цей період суттєво зросла, то кількість санаторно-курортних закладів зменшилася. Також значно зменшилася кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

Комплексне статистичне дослідження колективних засобів розміщування має стати дієвим інструментом прийняття управлінських рішень у цій сфері, стимулювати органи влади та бізнес здійснювати ефективні заходи щодо її розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міжнародні рекомендації зі статистики туризму, 2008 рік // Організація Об'єднаних Націй. URL: http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/Seriesm_83rev1r.pdf
2. Моторин Р.М. Статистика для економістів: навч. посіб. / О.М. Моторин, Е.В. Чекотовський. К.: Знання, 2009. 430 с.
3. Єріна А.М. Теорія статистики: Практикум / А.М. Єріна, З.О. Пальян К.: Знання, 2006. 255 с.
4. Янковий О.Г. Детерміновані моделі факторного економічного аналізу / Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону : монографія / О.Г. Янковий [за заг. ред. А.З. Підгорного]. Одеса : Атлант, 2012. С. 125–143.
5. Калачова І.В. Інтегрована система статистики туризму: структура та напрями використання / І.В. Калачова // Глобальні та національні проблеми економіки / Гол. ред. Т.В. Стройко; Миколаївський нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. Миколаїв, 2016. Вип. 16. С. 955–960.
6. Кузнецова Н.М. Регіональний вимір розвитку туристичного та готельного бізнесу : монографія / Н.М. Кузнецова, С.Г. Нездоймінов. Одеса : Астропринт, 2010. 256 с.
7. Методологічні положення зі статистики туризму / Наказ Державної служби статистики України від 31 грудня 2015 року № 378. 16 с.
8. Милашко О.Г. Колективні засоби розміщування як об'єкт статистичного вивчення / О.Г. Милашко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. / Гол. ред. М.І. Звєряков; Одеський нац. екон. ун-т. Одеса, 2014. Вип. 2 (53). С. 202–206.
9. Статистичний щорічник Одеської області / За ред. Т.В. Копилової. Головне управління статистики в Одеській області, 2017. 439 с.